

**Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України**

Факультет цивільного захисту
Кафедра управління у сфері цивільного захисту

Білека А. А., Дулгерова О. М., Чубань В. С., Котляр Д. О.

ОСНОВИ РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Методичні вказівки до виконання контрольної роботи
для підготовки здобувачів за першим (бакалаврським) рівнем вищої
освіти в галузі знань 08 «Право»
спеціальність 081 «Право»

Черкаси – 2023

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри управління у сфері цивільного захисту Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля (протокол №1 від «26» серпня 2022 р.)

Білека А. А., Дулгерова О. М., Чубань В. С., Котляр Д. О.

Основи римського приватного права: [методичні вказівки до виконання контрольної роботи для підготовки здобувачів за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 08 «Право» спеціальність 081 «Право»] / А.А. Білека, О.М. Дулгерова, В.С. Чубань, Д.О. Котляр // Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля, 2022. – 16 с.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	5
ВИБІР ВАРІАНТУ ТА ОРІЄНТОВНІ ТЕМИ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ	6
СТРУКТУРА КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ.....	10
ОФОРМЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ.....	11
ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ.....	11
ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	12
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	13
ДОДАТКИ.....	15

ВСТУП

Римське право – це система права, яка склалася в Стародавньому Римі та зіграла ключову роль у розвитку європейського права, оскільки в сучасних правових системах Європи основна юридична термінологія, правові інститути, структура викладання матеріалу в кодексах і законах беруть свій початок із римського права.

«Основи римського приватного права» є навчальною дисципліною, вивчення якої сприяє розумінню майбутніми фахівцями - юристами сучасного цивільного та сімейного права України.

Завдання навчальної дисципліни полягає в опануванні студентами необхідними теоретичними положеннями, виробленими в римському праві. Основи римського приватного права оперують поняттями: предмет, джерела та особи римського права; загальні положення про речове право; володіння; право власності; права на чужі речі; загальне вчення про зобов'язання; загальні положення про договір; окремі види договорів; квазідоговори; деліктні зобов'язання; квазіделікти; загальні положення про спадкове право, сімейне право; захист прав; позови. Розуміння вищенаведених питань має допомогти формуванню гуманістичного світогляду студентів, виробленню в них правового мислення, здобуттю навичок тлумачення відповідних норм.

Студенти мають **знати:**

- історію становлення та закономірності розвитку римського права;
- критерії поділу римського права на приватне та публічне;
- юридичну термінологію, яка розроблена римськими юристами;
- основні положення сімейного, речового, зобов'язального, спадкового та процесуального права класичного періоду розвитку Стародавнього Риму;

Студенти мають **уміти:**

- володіти юридичною термінологією, розробленою римськими юристами;
- творчо використовувати юридичні конструкції, які запозичені з

римського приватного права;

– оцінювати сучасне цивільне право, сімейне право та практику застосування його положень із точки зору цінностей римської юриспруденції;

– застосовувати набуті знання й уміння у вирішенні професійних завдань.

Формою підсумкового контролю є іспит з теорії, з врахуванням виконаних завдань, що виносилися на самостійне опрацювання.

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Контрольна робота є однією із форм організації навчального процесу, яка об'єднує в собі самостійну роботу здобувачів вищої освіти та здійснення контролю за отримуваними ними знаннями, вміннями та навичками. Виконання, оформлення та захист контрольної роботи є достатньо складним навчально-науковим процесом, що вимагає від її автора попередньої теоретичної підготовки. Зрозуміло, що здобувач, який виконує контрольну роботу, має проявити достатній рівень мовленнєвої компетентності. Головною метою виконання та захисту контрольної роботи є привиття здобувачеві вищої освіти первинних науково-дослідницьких вмінь та навичок, а саме: - самостійно визначати та формулювати проблему дослідження; - визначати мету, основні завдання та предмет дослідження; - здійснювати пошук і добір необхідної інформації; - аналізувати положення законодавства, юридичну практику та існуючі наукові позиції; - аргументовано та послідовно висловлювати свої думки, пропозиції, робити висновки; - правильно оформлювати науково-довідковий матеріал; - публічно захищати підготовлену дослідницьку роботу (робити під час захисту повідомлення, відповідати на запитання, відстоювати свою точку зору тощо). У подальшому вищевказані вміння та навички можуть зазнати

свого розвитку при виконанні дипломним, магістерських чи, навіть, дисертаційних робіт.

ВИБІР ВАРІАНТУ ТА ОРІЄНТОВНІ ТЕМИ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Варіант завдання визначається за останньою цифрою залікової книжки!
Можливий вибір теми самостійно при узгодженні з викладачем!

Контрольна робота, що виконана не за своїм варіантом, в якій розкриті не всі питання, не має списку використаної літератури - не зараховується!

ВАРІАНТ 1

1. Правове положення латинів.
2. Предмет римського приватного права.
3. Завдання:

Інституції Юстиніана. Книга перша. Титул III

«Найголовніший поділ прав особистих те, що всі люди або вільні, або раби.

5. Становище всіх рабів однакове; в положенні ж вільних існують великі різниці...».

На які основні групи поділялися вільні люди в Давньому Римі?

Яке їх правове становище?

4. Поясніть крилатий латинський вислів: «Ad Kalendas Graecas» (Octavianus Augustus).

5. Перекладіть та поясніть термін: Ager publicus.

ВАРІАНТ 2

1. Агнатська та когнатська спорідненість.
2. Едикти магістратів як специфічна форма правотворчості.
3. Завдання:

Дигести Юстиніана. Книга четверта. Титул V

«1. (Гай). Зменшення правоздатності є зміною (юридичного) стану.

11. (Паул). Існують три види зменшення правоздатності: найбільше, середнє та найменше, оскільки...».

Що таке правоздатність?

Які особи мають повну правоздатність за римським правом?

Які підстави зменшення правоздатності римських громадян?

Чому існує три види зменшення правоздатності?

4. Поясніть крилатий латинський вислів: «Cum tacent, clamant» (Cicero).

5. Перекладіть та поясніть термін: Actore non probante reus absolvitur.

ВАРІАНТ 3

1. Поняття та види джерел римського приватного права.

2. Поняття та види законного римського шлюбу.

3. Завдання:

Дигести Юстиніана. Книга третя. Титул IV

«1. (Гай). Не надається всім узагалі право засновувати ні товариства, ні колегії, ні союзи, тому що і законами, і сенатусконсультами, і конституціями принципів ця справа обмежується...

§ 1. Ті, кому дозволено створювати союзи під ім'ям колегії, товариства або під іншим ім'ям того ж роду, набувають властивості мати за зразком громади спільні речі, спільну казну та представника..., за допомогою якого, як і в громаді, робиться та здійснюється те, що повинно робитися та здійснюватися спільно».

Що таке юридична особа?

Які її ознаки?

Які види юридичних осіб існували?

4. Поясніть крилатий латинський вислів: «Divide et impera!».

5. Перекладіть та поясніть термін: Corpus juris civilis Corpus juris civilis.

ВАРІАНТ 4

1. Діяльність римських юристів (юриспруденція) як форма правотворчості.

2. Еволюція поняття «закон» у процесі розвитку римської держави.

3. Завдання:

Гай. Інституції. Книга I

«109. Під владою батька звичайно бувають і чоловіки, і жінки; сімейній же владі чоловіка підпорядковуються тільки жінки.

110. Отже, колись цей перехід під владу чоловіка здійснювався трьома способами: давністю, хлібом, що жертвувався, і купівлею».

Які види шлюбу існували в Давньому Римі?

Які способи вступу до шлюбу визначені в Інституціях?

4. Поясніть крилатий латинський вислів: «Non tam praeclarum est scire Latine, quam turpe nescire» (Cicero).

5. Перекладіть та поясніть термін: Corpus possessionis.

ВАРІАНТ 5

1. Загальний устрій римської сім'ї (familia).
2. Значення римського права для сучасної юриспруденції.
3. Завдання:

Дигести Юстиніана. Книга третя. Титул IV

«1. (Гай). Не надається всім узагалі право засновувати ні товариства, ні колегії, ні союзи, тому що і законами, і сенатусконсультами, і конституціями принципів ця справа обмежується...

§ 1. Ті, кому дозволено створювати союзи під ім'ям колегії, товариства або під іншим ім'ям того ж роду, набувають властивості мати за зразком громади спільні речі, спільну казну та представника..., за допомогою якого, як і в громаді, робиться та здійснюється те, що повинно робитися та здійснюватися спільно».

Що таке юридична особа?

Які її ознаки?

Які види юридичних осіб існували?

4. Поясніть крилатий латинський вислів: «Mala grammatica non vitiat chartam; sed in expositione instrumentorum mala grammatica quoad fieri possit evitanda est».

5. Перекладіть та поясніть термін: Dominis seutit periculum.

ВАРІАНТ 6

1. Періодизація розвитку Римської держави і права.
2. Поняття «зобов'язання» (obligatio) та види зобов'язань у римському праві.

3. Завдання:

Закони XII таблиць. Таблиця V

«5. Якщо у померлого немає агнатів, то нехай господарство, що залишилося після нього, візьмуть його родичі».

Хто такі агнати?

Які види спорідненості існували в римській сім'ї?

4. Поясніть крилатий латинський вислів: «Ignorantia iuris neminem excusat».

5. Перекладіть та поясніть термін: Facio, ut des.

ВАРІАНТ 7

1. Цивільний процес як форма захисту та реалізації прав.
2. Поняття «речі» (res). Класифікації речей у римському праві.
3. Завдання:

Дигести Юстиніана. Книга четверта. Титул V

«1. (Гай). Зменшення правоздатності є зміною (юридичного) стану.
11. (Паул). Існують три види зменшення правоздатності: найбільше, середнє та найменше, оскільки...».

Що таке правоздатність?

Які особи мають повну правоздатність за римським правом?

Які підстави зменшення правоздатності римських громадян?

Чому існує три види зменшення правоздатності?

4. Поясніть крилатий латинський вислів: «Nosce te ipsum».

5. Перекладіть та поясніть термін: Facta concludentia.

ВАРІАНТ 8

1. Принципи римського приватного права.

2. Рецепція римського права.

3. Завдання:

Дигести Юстиніана. Книга третя. Титул IV

«1. (Гай). Не надається всім узагалі право засновувати ні товариства, ні колегії, ні союзи, тому що і законами, і сенатусконсультами, і конституціями принципсів ця справа обмежується...

§ 1. Ті, кому дозволено створювати союзи під ім'ям колегії, товариства або під іншим ім'ям того ж роду, набувають властивості мати за зразком громади спільні речі, спільну казну та представника..., за допомогою якого, як і в громаді, робиться та здійснюється те, що повинно робитися та здійснюватися спільно».

Що таке юридична особа?

Які її ознаки?

Які види юридичних осіб існували?

4. Поясніть крилатий латинський вислів: «Tempora mutantur et leges mutantur in illis».

5. Перекладіть та поясніть термін: Lex respicit, non respicit.

ВАРІАНТ 9

1. Сенатусконсульти періоду принципату.

2. Системи римського приватного права: цивільне право (ius civile), право народів (ius gentium), преторське право (ius praetorium).

3. Завдання:

Закони XII таблиць. Таблиця V

«5. Якщо у померлого немає агнатів, то нехай господарство, що залишилося після нього, візьмуть його родичі».

Хто такі агнати?

Які види спорідненості існували в римській сім'ї?

4. Поясніть крилатий латинський вислів: «Civis Romanus sum!».

5. Перекладіть та поясніть термін: Praesumptio juris.

ВАРІАНТ О

1. Системи римського приватного права: цивільне право (*ius civile*), право народів (*ius gentium*), преторське право (*ius praetorium*).
2. Етапи розвитку римського спадкового права.
3. Завдання:
Дигести Юстиніана. Книга двадцять третя. Титул II
 «1. (Модестін). Шлюб є союз чоловіка й жінки, спільність всього життя, єднання божественного та людського права».
Що таке шлюб?
Які умови вступу в законний римський шлюб?
4. Поясніть крилатий латинський вислів: «*Gaius est pater historiae iuris romani*».
5. Перекладіть та поясніть термін: *Ignorantia juris neminem excusat*.

СТРУКТУРА КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Контрольна робота виконується з обов'язковим дотриманням вимог щодо її структури, змістовного наповнення та оформлення.

Структура контрольної роботи: титульний аркуш, зміст, перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів (при необхідності), вступ, основна частина, висновки, список використаних джерел, додатків (при необхідності).

Отримавши контрольну роботу з рецензією викладача, здобувач факультету заочного навчання зобов'язаний уважно ознайомитися із зауваженнями рецензента та внести в роботу відповідні зміни та доповнення, усунути вказані недоліки. На обкладинці допрацьованої роботи необхідно вказати «Повторно» і направити її на рецензію.

Здобувачі, які несвоєчасно направили контрольну роботу без поважних причин, на екзаменаційну сесію не викликаються.

ОФОРМЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Текст контрольної роботи виконується державною мовою.

Робота повинна бути надрукована на аркушах формату А4 шрифтом Times New Roman, розмір 14, інтервал – 1,5 (поля: верхнє та нижнє 2 см, лівє 3,5 см, правє 1,5 см) та вкладена у файл. Обсяг роботи – 10-15 друкованих аркушів.

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ

Оцінювання результатів засвоєння знань студентів здійснюється у такий спосіб і за такими критеріями: усне та письмове опитування; результати самостійної роботи (контрольна робота); результати іспиту. Шкала оцінювання знань наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80-89	B	добре	
70-79	C		
65-69	D	задовільно	
60-64	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття «римське право».
2. Римське публічне і приватне право: поняття та відмінні ознаки.
3. Системи римського приватного права: цивільне право (*ius civile*), право народів (*ius gentium*), преторське право (*ius praetorium*).
4. Принципи римського приватного права.
5. Предмет римського приватного права.
6. Значення римського приватного права для виникнення і розвитку правових систем країн Європи.
7. Рецепція римського права.
8. Значення римського права для сучасної юриспруденції.
9. Періодизація розвитку Римської держави і права.
10. Поняття та види джерел римського приватного права.
11. Історичний розвиток джерел римського права.
12. «Писане» та «неписане» право.
13. Звичай як норми неписаного права.
14. Еволюція поняття «закон» у процесі розвитку римської держави.
15. Постанови народних зборів у республіканський період.
16. Сенатусконсульти періоду принципату.
17. Імператорські конституції: едикти, декрети, рескрипти, мандати.
18. Едикти магістратів як специфічна форма правотворчості.
19. Діяльність римських юристів (юриспруденція) як форма правотворчості.
20. Поняття «особа» (*persona*) у римському праві.
21. Поняття та зміст правоздатності.
22. Поняття «дієздатність». Обсяг дієздатності залежно від віку.
23. Правове положення римських громадян.
24. Правове положення латинів.
25. Правове положення перегринів.
26. Правове положення вільновідпущених.
27. Правове положення рабів.
28. Загальний устрій римської сім'ї (*familia*).
29. Особи свого права та особи чужого права.
30. Агнатська та когнатська спорідненість.
31. Поняття та види законного римського шлюбу.

32. Укладення шлюбу: умови та способи.
33. Припинення шлюбу.
34. Правові відносини подружжя.
35. Правові відносини батьків і дітей.
36. Усиновлення та узаконення дітей.
37. Опіка та піклування.
38. Цивільний процес як форма захисту та реалізації прав.
39. Види цивільного процесу.
40. Поняття «позов» (actio). Види позовів.
41. Поняття «рiч» (res). Класифікації речей у римському праві.
42. Поняття та загальна характеристика речового права.
43. Види речових прав.
44. Поняття і зміст права власності.
45. Поняття «зобов'язання» (obligatio) та види зобов'язань.
46. Основні поняття спадкового права: спадкування, спадкодавець, спадкоємець, спадкове майно, універсальне та сингулярне наступництво.
47. Поняття та види спадкування.
48. Спадкування за законом.
49. Спадкування за заповітом (testamentum).
50. Правова природа та види заповітів.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гринько С. Д. Голуб М. С. Римське право та його історичне. Університетські наукові записки. 2016. № 3. С. 342-350.
2. Вовк В. М. Римське право і сучасне європейське право // Порівняльно-правові дослідження. — 2009. — № 2. — С. 14-19. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.
3. Основи римського приватного права: Підручник / В. І. Борисова, Л. М. Баранова, М. В. Домашенко та ін.; За заг. ред. В. І. Борисової та Л. М. Баранової. — Х.: Право, 2008. — 224 с.
4. Підпригора О. А. Основи римського приватного права / О. А. Підпригора. — К.: Вентурі, 1997. — 336 с.

5. Підпригора О. А. Римське право: підруч. / О. А. Підпригора, Є. О. Харитонов. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 512 с.
6. Пушкін О. А., Самойленко В. М. Поняття римського приватного права, історія його становлення: Лекція. — Х.: ХІВД, 1993. — 25 с.
7. Харитонов Є. О. Історія приватного права Європи: Західна традиція. — Одеса: АО БАХВА, 2001. — 328 с.

Приклад оформлення титульної сторінки

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
УКРАЇНИ ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ІМЕНІ
ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ
ВІДДІЛЕННЯ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ**

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

з дисципліни «Основи римського приватного права»

ВАРІАНТ «___»

Виконав: студент **_го** курсу

(т.н. **_ роки _ міс.**)

1 групи ОР «бакалавр»

спеціальності 081 «Право»

Івана ІВАНЕНКА

Шифр **879**

Черкаси – 2023 рік